

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΘΕΣΠΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ Ν. 4274/2014 ΚΑΙ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ «ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΤΥΠΟΥ Γ'»

Πρόσφατα δημοσιεύθηκε ο νόμος 4274/2014 «Ρυθμίσεις Ποινικού και Σωφρονιστικού Δικαίου και άλλες διατάξεις», ο οποίος επιφέρει ουσιαστικές αλλαγές στον ισχύοντα Σωφρονιστικό Κώδικα (ν. 2776/1999) σχετικά με τις προϋποθέσεις εισαγωγής, παραμονής, αλλά και τους όρους διαβίωσης στα καταστήματα κράτησης «τύπου Γ'».

Από τις διατάξεις του νόμου αυτού προκύπτουν σοβαρά ζητήματα συνταγματικότητας, σχετικά με τις αρχές της ισότητας και αναλογικότητας. Επίσης δημιουργείται ανασφάλεια δικαίου σε ένα πεδίο όπου η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων προέχει. Με το νέο νομοθετικό πλαίσιο ανατρέπονται αδικαιολόγητα, είτε επιλεκτικά με βάση το είδος του εγκλήματος που τελέστηκε είτε με βάση αόριστα και απολύτως υποκειμενικά αξιολογικά στοιχεία -επί το δυσμενέστερο- το καθεστώς κράτησης και οι συνθήκες διαβίωσης της συντριπτικής πλειονότητας των κρατουμένων στα ελληνικά καταστήματα κράτησης. Ειδικότερα:

α) Το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων για την υπαγωγή των κρατουμένων στο καθεστώς για την μεταφορά και παραμονή τους σε καταστήματα κράτησης «τύπου Γ'» είναι εξαιρετικά ευρύ, επισφαλές και αφήνει περιθώρια ακραίας δυσαναλογίας της ποινικής μεταχείρισης: ουσιαστικά αφορά κάθε κρατούμενο που έχει καταδικαστεί σε ποινή κάθειρξης τουλάχιστον δέκα ετών και κρίνεται «επικίνδυνος». Με όρους ελληνικής σωφρονιστικής πραγματικότητας η ρύθμιση αυτή αναφέρεται στην πλειοψηφία των κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές. Σημειώνεται επίσης ότι κατά σαφή παραβίαση του τεκμηρίου της αθωότητας του κατηγορουμένου, στο πεδίο εφαρμογής των σχετικών διατάξεων υπάγονται και οι προσωρινά κρατούμενοι.

β) Είναι ευνόητο ότι με την χρήση απολύτως αξιολογικών και αόριστων κριτηρίων για την κατάφαση της «επικινδυνότητας» που παρέχει ο νομοθέτης (πχ η πιθανότητα τέλεσης νέων εγκλημάτων ή πειθαρχικών παραπτωμάτων ως προγνωστική κρίση, ή η προσωπικότητα του καταδίκου ή υποδίκου), η σχετική κρίση γίνεται απολύτως επισφαλής, ανομοιομορφη και μπορεί να υποθάλπει ανισότητα στην μεταχείριση όμοιων περιπτώσεων. Μάλιστα το πρόβλημα εντείνεται όταν τα παρεχόμενα κριτήρια για τη στοιχειοθέτησή της από το νομοθέτη αρκεί να συντρέχουν «σωρευτικά ή διαζευκτικά», ακόμα και από άγνωστα (και στον κρατούμενο;) «σχετικά στοιχεία από άλλες συναρμόδιες για τον έλεγχο του εγκλήματος αρχές».

γ) Περαιτέρω αλλάζει (αδικαιολόγητα) το όργανο που διατάσσει την μεταγωγή και παραμονή των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης «τύπου Γ'»: ενώ αρμόδια για όλες σχεδόν τις μεταγωγές των κρατουμένων είναι η Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών (ΚΕΜ), η αρμοδιότητα για τις μεταγωγές των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης «τύπου Γ'», μεταφέρεται στον εισαγγελέα. Επιλέγεται δηλαδή η ανάθεση μιας εκ προοιμίου επισφαλούς κρίσης σε ένα μονοπρόσωπο (χάριν

και πάλι της επιτάχυνσης;) όργανο, το οποίο άλλωστε συμμετέχει στην σύνθεση της ΚΕΜ.

δ) Η διάρκεια της κράτησης σε καταστήματα «τύπου Γ'» είναι δυσανάλογα μεγάλη και μπορεί -σύμφωνα με τις ασαφείς προϋποθέσεις για την εφαρμογή της- να εξαντλήσει το συνολικό χρόνο της κράτησης των κρατουμένων. Το ίδιο ισχύει και σε σχέση με το ευρύ χρονικό διάστημα που προβλέπεται για τον επανέλεγχο των προϋποθέσεων της παραμονής του κρατουμένου. Ωστόσο η παραμονή σε «ειδικό» φυλακτικό καθεστώς αρχικά για τουλάχιστον δύο ή τέσσερα έτη και ο ανά διετία επανέλεγχος των (αόριστων) προϋποθέσεων (που κρίνονται από μονοπρόσωπο όργανο) αντιστρατεύονται πάγιες θέσεις του ΕΔΔΑ σχετικά με τον εύλογο χρόνο παραμονής σε «ειδικό» καθεστώς στέρησης της ελευθερίας. Γίνεται λοιπόν φανερό ότι η κράτηση σε καταστήματα «τύπου Γ'» μπορεί να αποβεί ουσιαστικά (πολλές φορές προληπτικό) πειθαρχικό μέτρο ή ποινή, χωρίς τις εγγυήσεις που πηγάζουν από την αρχή της νομιμότητας της πειθαρχικής διαδικασίας.

ε) Μολονότι η γενική πρόβλεψη αναφέρει ακροθιγώς ότι *«τα αυξημένα μέτρα ασφαλείας των καταστημάτων κράτησης γ' τύπου ... δεν αποκλείεται να επηρεάζουν επί το αυστηρότερο τον τρόπο διαβίωσης μέσα σε αυτά»*, παρατηρούμε ότι στις επιμέρους διατάξεις τροποποιούνται αισθητά οι όροι διαβίωσης στα καταστήματα κράτησης «τύπου Γ'» και ιδίως η επικοινωνία με το κοινωνικό περιβάλλον, με σαφή προσανατολισμό στον περιορισμό των σχετικών δικαιωμάτων: μειωμένες επισκέψεις, εξαίρεση από το θεσμό των αδειών και της ημιελεύθερης διαβίωσης, παροχή αντικινήτρων για εργασία. Πρόκειται για αμιγώς τιμωρητικές πρακτικές που σίγουρα θα δημιουργήσουν περισσότερα προβλήματα από αυτά που θεωρείται (κατά το νομοθέτη) ότι λύνουν.

στ) Ο νομοθέτης αυτοαναιρείται, καθώς ούτε καν ασαφείς προϋποθέσεις δεν χρειάζεται να συντρέχουν σε κρατουμένους που κατά την δημοσίευση του ν. 4274/2014 εκτίουν ποινή για μια σειρά εγκλημάτων που προβλέπει η διάταξη του άρθρου 17 (των άρθρων 134, 135, 135Α, 138 και 187Α ΠΚ ή των άρθρων 299, 380 παρ. 2 και 385 παρ. 1 περ. α' ΠΚ, εφόσον τα εγκλήματα της περίπτωσης αυτής τελούνται στο πλαίσιο του άρθρου 187 ΠΚ): οι ήδη κρατούμενοι κατάδικοι μεταγονται σε καταστήματα «τύπου Γ'» χωρίς καμία άλλη προϋπόθεση, αξιολόγηση ή κρίση, καθώς γι' αυτούς η τέλεση συγκεκριμένων εγκλημάτων αποτελεί το μοναδικό τεκμήριο της ιδιαίτερης επικινδυνότητάς τους.

Έναντι της «δημόσιας δήλωσης» κατά της χώρας μας για τις απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης στα σωφρονιστικά μας καταστήματα, στην οποία προχώρησε πρόσφατα η Επιτροπή Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων, ως σωφρονιστική προτεραιότητα για την χώρα μας δεν επιλέχθηκε η βελτίωση των απάνθρωπων αυτών συνθηκών, αλλά η δημιουργία «φυλακών ασφαλείας». Η θέση αυτή δημιουργεί την πεποίθηση ότι η συζήτηση για το σωφρονιστικό ζήτημα «ανοίγει» και πάλι, με νέο ωστόσο, προσανατολισμό που δημιουργεί ρήγματα στις αρχές του Κράτους Δικαίου. Οφείλουμε στην συζήτηση αυτή να είμαστε παρόντες!

Το κείμενο υπογράφεται από ελληνοφώνα μέλη ΔΕΠ ελληνικών και ευρωπαϊκών πανεπιστημίων με γνωστικά αντικείμενα στις ποινικές και εγκληματολογικές επιστήμες:

Αναγνωστόπουλος Ηλίας, Αν. Καθηγητής, Νομική Σχολή ΕΚΠΑ
Αντωνόπουλος Γεώργιος, Καθηγητής, Teesside University
Αποστολίδου Άννα, Επ. Καθηγήτρια, Νομική Σχολή ΔΠΘ
Αρτινοπούλου Βασιλική, Καθηγήτρια, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Αρχιμανδρίτου Μαρία, Επ. Καθηγήτρια, Νομική Σχολή ΑΠΘ
Βαθιώτης Κωνσταντίνος, Επ. Καθηγητής, Νομική Σχολή ΔΠΘ
Βιδάλη Σοφία, Καθηγήτρια, Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης ΔΠΘ
Γεωργούλας Στράτος Επ. Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου Αλίκη, Ομ. Καθηγήτρια, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Δαλακούρας Θεοχάρης, Καθηγητής, Νομική Σχολή ΔΠΘ
Δημήτρινας Γεώργιος, Επικ. Καθηγητής, Νομική Σχολή ΔΠΘ
Δημόπουλος Χαράλαμπος, Καθηγητής, Νομική Σχολή ΔΠΘ
Ζαχαριάδης Αθανάσιος, Επ. Καθηγητής, Νομική Σχολή ΑΠΘ
Ζιούβας Δημήτριος, Λέκτορας, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Θεμελή Όλγα, Επ. Καθηγήτρια Πανεπιστήμιο Κρήτης
Καϊάφα-Γκμπάντι Μαρία, Καθηγήτρια, Νομική Σχολή ΑΠΘ
Κοσμάτος Κωνσταντίνος, Λέκτορας, Νομική Σχολή ΔΠΘ
Κουλούρης Νικόλαος, Επ. Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης ΔΠΘ
Κωνσταντινίδης Άγγελος, Καθηγητής, Νομική Σχολή ΔΠΘ
Λάζος Γρηγόριος, Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Λιούρδη Αγλαΐα, Λέκτορας, Νομική Σχολή ΕΚΠΑ
Μπέκας Ιωάννης, Αν. Καθηγητής, Νομική Σχολή ΔΠΘ
Νικολόπουλος Γεώργιος, Καθηγητής, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Νούσκαλης Γιώργος, Λέκτορας, Νομική Σχολή ΑΠΘ
Παπαγεωργίου-Γονατάς Στυλιανός, Αν. Καθηγητής, Νομική Σχολή ΔΠΘ
Παπακυριάκου Θεόδωρος, Επ. Καθηγητής, Νομική Σχολή ΑΠΘ
Παπανεοφύτου Αγάπιος, Αν. Καθηγητής, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Παπανικολάου Γιώργος, Αν. Καθηγητής Teesside University
Παπαχαράλαμπος Χαράλαμπος, Επ. Καθηγητής, Νομική Σχολή, Πανεπιστήμιο Κύπρου
Παρασκευόπουλος Νικόλαος, Καθηγητής, Νομική Σχολή ΑΠΘ
Παύλου Στέφανος, Καθηγητής, Νομική Σχολή ΔΠΘ
Σάμιος Θωμάς, Λέκτορας, Νομική Σχολή ΔΠΘ
Σαρέλη Αγγελική, Λέκτορας, Νομική Σχολή ΔΠΘ

Συκιώτου Αθανασία, Επ. Καθηγήτρια, Νομική Σχολή ΔΠΘ
Συμεωνίδης Δημήτριος, Επ. Καθηγητής, Νομική Σχολή ΔΠΘ
Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ, Καθηγήτρια, Νομική Σχολή ΑΠΘ
Τζωρτζής Γεώργιος, Επ. Καθηγητής, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Τζαννετάκη Αντωνία - Ιόλη, Επ. Καθηγήτρια, Νομική Σχολή ΕΚΠΑ
Τριανταφύλλου Αναστάσιος, Λέκτορας, Νομική Σχολή ΔΠΘ
Τσόλκα Όλγα, Επ. Καθηγήτρια, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Τσουκαλά Αναστασία, Αν. Καθηγήτρια Université Paris-Sud 11